

Tautas prezidenta runa

Cienījamie laikabiedri!

Saņēmis ziņu, ka tauta ievēlējusi mani par savu prezidentu, turklāt piešķirot absolūtu varu mainīt visu, kas, manuprāt, ir jāmaina, es, protams, biju nedaudz samulsis, bet, pārdomājis situāciju, nolēmu uzņemties šo goda pilno amatu ar visu no tā izrietošo atbildību. Tādēļ lūdzu aplūkot šo manu runu kā saistītu ar stāšanos amatā.

Sākšu vienkārši. Nelielā draugu lokā, apspriežot nelaimes gadījumu Maximas veikalā, krustam šķērsam izķemmējot visu notikuma dalībnieku hierarhiju, meklēdami vainīgos, atbildīgos, nolaidīgos un noziedzīgos, mēs, galu galā, nonācām pie slēdziena, ka īstais vainīgais pie šīs nelaimes ir, no vienas puses, cilvēciska alkatība un, no otras, atbildības virtualitāte. Pirmā kaite dažādā mērā sēž dziļi iekšā katrā no mums, otrā ir sabiedrības struktūras vaina, kāda tā ir izveidojusies it kā bez mūsu vainas. Domāju, ka pie šī slēdziena nonāk arī daudzi citi, kuri piepūlas pārdomāt lietu no visām pusēm.

Kad nelaimes cēloņi ir noskaidroti, iezīmējas daži jautājumi, piemēram: Kā tālāk dzīvot? Kam jānotiek, lai nekas tamlīdzīgs nebūtu iespējams. Skaidrs, ka kaut kas radikāli jāmaina, bet kas tieši? Kā izklūt no virtuālā murga un aizsniegt reālo dzīvi, kurā katrs varētu rīkoties, vadoties pēc paša kompetences un ar visu personīgo atbildību? Pēc ilgām debatēm un meklējumiem izrādījās, ka neviens cits kā es pats - katrs savā vietā - esmu pārmaiņu avots. Varas piramīda apgriežas otrādi, tās zeltītā virsotne iespīdas austošās pašapziņas gaismā, kas soli pa solim sāk izgaismot mūsu dzīvi.

***

Ja reiz „visi papīri saistībā ar Maximas celtniecību ir pilnīgā kārtībā”, kurā mirklī šie pareizie papīri pārvēršas par nepareizām skrūvēm, bezspēcīgu signalizāciju un cilvēkiem-automātiem? (Starp citu, šoreiz signalizācija izrādījās radošāka par cilvēkiem, jo ilgi un izmisīgi esot signalizējusi par to, par ko tai oficiāli neesot bijis jāsignalizē.) Jāatzīstas, ka mēs kā nespeciālisti tikām tikai tik tālu, lai atzītu, ka no papīriem, lai cik uz tiem būtu zīmogu un parakstu, nevar uzcelt ne tikai lielveikalu, bet pat suņa būdu. Bet, acīmredzot, tiek celts. Kā tas notiek? Cilvēks absolvē kādu skolu, saņem apliecību ar skolas direktora parakstu, kas apliecina, ka skolēns drīkst mācīties tālāk augstskolā. Viņš absolvē kādu augstskolu un saņem diplomu, kuru paraksta šīs augstskolas vadītājs, kas nozīmē, ka cilvēks drīkst strādāt atbilstošā profesijā. Jautājums: kurš atbild par to, kā viņš strādās? Vai nav tā, ka tikko kāds paraksta šo diplomu vai citu atļauju, viņš automātiski uzņemas atbildību par jaunā speciālista kompetenci veikt zināmu darbu? Līdz ar to starp darba darītāju un tā rezultātu nostājas pirmā abstraktā instance, kurai gan turpmāk nav nekādas reālas iespējas ne kontrolēt sava protežē darbu, ne to ietekmēt, bet

atbildība paliek, kaut vai tai ziņā, ka darba devējs (celtniecības gadījumā) vai ņēmējs (ārsta vai skolotāja gadījumā) pacients un bērnu vecāki) uzticas tieši šim parakstam.

Bet ejam tālāk: tā kā parakstītājs drīkst parakstīt diplomus tikai tāpēc, ka kāds cits ir parakstījis viņa atļauju to darīt, tad rindā stājas vēl viena abstrakcija; tad kāds paraksta celtniecības normatīvus, mācību programmas, izglītības standartus, pacientam veltāmā laika kvotu, vēl kāds drošības noteikumus un tā tālāk - aiza starp konkrēto darbu un atbildību par tā sekām arvien paplašinās, kamēr notiek nelaime un neviens nesaprot, kurš tajā ir vainīgs. Diemžēl, jāsaka paldies lielai nelaimei, jo tā atklāj daudz maz un sīku nelaimju cēloņus, kas notiek masveidā ik dienu un ik stundu tikai tādēļ, ka praktiski neviens reāli nenes atbildību par to, ko dara. Vieni, tādēļ ka, uzņēmušies formālo atbildību, praktiski nevar ne par ko atbildēt, citi, pakļāvušies formālo atbildīgo priekšrakstiem, nedrīkst darīt to, par ko varētu reāli atbildēt. Un tā ir tikai viena totālās bezatbildības cēloņu ķēde. Tādu pašu var atpazīt starp darba pasūtītāju un tā izpildītāju ar visām starpnieku instancēm. Izsekotas līdz pēdējai konsekvencei, abas šīs ķēdes atklāj savus neredzamos kalējus: varas un naudas kāri visdažādākajā intensitātē un visiespējamākajās kombinācijās. Tas viss padara mūsu dzīvi tādu, kāda tā šodien ir. Tā ir problēma. Bet kāds gudrs cilvēks ir teicis, ka problēma un tās risinājums ir vienas medaļas divas puses, un, lai atrisinātu problēmu, tā jāapgriež otrādi. Mēs mēģinājām to darīt, strādājām līdz vēlai naktij, gāja visai karsti, un, kad devāmies pie miera, saruna turpinājās. Rezultātā radās šī runa.

***

Tātad, izmantojot man piešķirtās pilnvaras, ierosinu dažus pasākumus ar mērķi radīt situāciju, kurā katrs cilvēks, no vienas puses, ir pilnīgi brīvs veidot un izglītot sevi atbilstoši savām interesēm un spējām, tad strādāt to, ko no sirds vēlas un prot, un, no otras puses, nest pilnu atbildību par sava darba sekām, tai skaitā par kļūdu labošanu. Tēlu valodā tā tik tiešām ir „varas piramīdas apgriešana otrādi”, proti, vispirms savā apziņā.

1. Atlaist Saeimu, Ministru kabinetu līdz ar visām ministrijām, t.s. „pašvaldības” un citas algotas varas struktūras. (Es jūtu, ka lielākā puse tautas, kas manī tagad klausās, pēc pirmā šoka atviegloti uzelpo. Mazākā puse, protams, instinktīvi sažņaudz dūres, bet, ja tā papūlētos ieklausīties savas cilvēciskās sirds dziļumos, tad pavisam droši uzelpotu vēl lielākā atvieglotībā.)

2. Garīgā dzīve. Audzinātāji, skolotāji, docenti, ārsti, zinātnieki, mākslinieki un visi citi garīgā darba veicēji brīvi izstrādā savu konceptu; prezentējot to sabiedrībai, piedāvā savus pakalpojumus un strādā ar tiem, kuri pie viņiem atnāk un no viņu rīcībā esošajiem līdzekļiem nodrošina šo speciālistu vajadzību apmierināšanu. Tas notiek tik ilgi, kamēr pastāv reāls pieprasījums pēc viņu pakalpojumiem. Tas automātiski atbrīvos veselu liekēžu armiju, kuri beidzot varēs ķerties pie lietderīgiem darbiem, kuri sen jau gaida savus darītājus.

3. **Juridiskā dzīve.** Valsts funkcija ir gluži juridiska. Tai jānodrošina cilvēktiesību ievērošana un iespējamo konfliktu risināšana starp atsevišķām personām un personu grupām, kā arī iedzīvotāju aizsardzība no ārējiem ienaidniekiem, kamēr tādi ir iespējami. Tā nedrīkst jaukties ar saviem priekšrakstiem nedz kultūras, nedz saimnieciskajā dzīvē.

Daži jauni likumi:

a) **Likums par īpašuma tiesībām uz ražošanas līdzekļiem.** Ražošanas līdzekļi maksā naudu tikai vienu reizi – atlīdzinot to izgatavošanā ieguldīto darbu. Pēc tam tie tiek piešķirti personai vai personu grupai, kura izrādīs iniciatīvu ar tiem darboties sabiedrības labā un kompetentas komisijas priekšā pārliecinoši izklāstīs savu nodomu. Ražošanas līdzekļi tiks nodoti šī cilvēka vai grupas rīcībā kā privātīpašums (veselīgais kapitālisms) ar visu no tā izrietošo rīcības brīvību un atbildību, bet... uzmanīgi sekojiet tālāk manu domu gaitai.

b) **Uzņēmums** pieder tā vadītājam tikai tik ilgi, kamēr viņš šajā uzņēmumā reāli darbojas. Kad viņš vairs nevar vai kādu iemeslu dēļ nevēlas pildīt savus pienākumus, īpašuma tiesības pāriet nākamajam iespējamam vadītājam – atkal ar kompetentas komisijas starpniecību (veselīgais sociālisms).

c) **Tiesības uz uzņēmuma iegūto peļņu** pieder visiem ražošanas procesa dalībniekiem, kuri kopīgi lemj par tās sadali atbilstoši katra ieguldījumam. Ikviens darbinieks jūtas kā reāls procesa dalībnieks un produkta īpašnieks un tādēļ ir ieinteresēts ieguldīt darbā visu savu potenciālu. Tas līdzinās akciju sabiedrībai, vienīgi šeit akcijas pieder tikai tiem, kuri reāli piedalās produkta ražošanā – fiziski vai garīgi. Peļņas iegūšana tikai uz īpašuma tiesību pamata ir izslēgta.

d) **Dabas resursi** uzskatāmi par Dieva dāvanu un tādēļ nav pērkami un pārdodami. Kā ražošanas līdzekļi tie var tikt piešķirti tiem, kuri ir gatavi pievienot tiem savu darbu tautsaimniecības labā.

4. **Saimnieciskā dzīve.** Preču ražošanas un pakalpojumu sfēra darbojas pēc kooperācijas principa visos līmeņos: atsevišķā uzņēmumā, atsevišķās nozarēs, starp nozarēm, reģionos, starp reģioniem, valstī, kā arī starptautiskā līmenī. Ražošanas pamatā ir iedzīvotāju reālās vajadzības.

5. **Sabiedriskās dzīves vadības organisms.**

Tas ir decentralizēts tīklveida orgāns, kas sastāv no mobilām visdažādāko līmeņu un profilu padomēm, komisijām, konferencēm, kongresiem utt., kurās tiešu demokrātisku vēlēšanu ceļā pēc kāpjoša principa tiek ievēlēti tautā pazīstami un atzīti cilvēki ar noteiktiem garīgiem ideāliem, kuri ir pierādījuši to, publiski uzstājoties ar savām idejām, darbu, kā arī ar savu dzīvi. Tieši ievēlēti, vajadzības gadījumā viņi var tikpat tieši tikt atsaukti, proti, pēc principa: kurš ievēl, tas atsauc.

Šī orgāna uzdevums nav reglamentēt un kontrolēt citu cilvēku darbu, bet pēc iespējas pilnīgāk pārredzēt visas sabiedrības dzīvi un darbības jomas un palīdzēt ar padomu tur, kur tas tiek

pieprasīts. Ikdienā šie cilvēki strādā katrs savas profesionālās kompetences jomā: kultūrā, izglītībā, ražošanā, komunikāciju sfērā vai arī lauksaimniecībā. Tādējādi viņi ir, no vienas puses, pastāvīgā kontaktā ar reālo dzīvi, no otras, uztur kontaktus savā starpā. Viņi organizē tikšanās aktuālo jautājumu apspriešanai vairāk vai mazāk regulāri vai pēc vajadzības(!). Tas ļauj ātri un jēdzīgi risināt aktuālos jautājumus visās dzīves jomās. Katrs strādājošais pilnībā pats atbild par savu darbu, bet viņam jebkurā laikā ir iespēja vērsties pēc padoma un palīdzības pie tiem, kuri konkrēti viņam ir autoritātes atbilstošajā jautājumā. Šai ziņā no dzīves atrautu, nesamērīgi augstu apmaksātu ierēdņu aparāts jau sen ir pilnīgi lieks anahronisms un, kā jau teikts, tikuši no tā vaļā, mēs atbrīvojam milzīgu cilvēcisko potenciālu.

Viens no izšķirošajiem revolucionārajiem noteikumiem attiecībā uz jebkādam sabiedriskās dzīves vadības struktūrām ir tas, ka tās darbojas bez īpaša atalgojuma! Šis noteikums ļauj tikt pie vārda patiešām kompetentiem un tautas labklājībā ieinteresētiem cilvēkiem.

Mīļie un cienījamie līdzpilsoņi, līdz ar to ir ieskicētas tikai dažas, bet, manuprāt, izšķirošas pārmaiņas, kuras var atraisīt mūsos snaudošo spēku un entuziasma potenciālu, ļaujot pamazām pārvarēt draudošo haosu. Dzīvi reāli virzošs un organizējošs centrs pārvietojas katra atsevišķa cilvēka prātā, sirdī un rokās. Tad šie brīvie, paši sevi noteicošie cilvēki kooperējas un iekārto savu dzīvi, saprotot, ka paša labums ir tieši proporcionāli atkarīgs no kopīgā labuma, kuru viņi tad arī veicinās ar savu darbu. Līdz šim tas izpalika tikai tādēļ, ka neviens īsti nejutās saimnieks pār savu dzīvi.

***

Katrs godīgi ieskatīsimies sevī un pajautāsim, kas mums ir nepieciešams, lai darītu to, ko mēs gribam un varam darīt, un lai apmierinātu visas savas jēdzīgās vajadzības?

Lai uzceltu māju, ir taču vajadzīga nevis Saeima un Ministru kabinets, bet labs celtnieku artelis un daži vajadzīgos materiālus ražojoši uzņēmumi;

lai audzinātu savus bērnus tā, kā mēs uzskatām par labu, mums taču nav vajadzīga sešstāvu Izglītības ministrija, bet tikai skolotāji, kuriem mēs varam uzticēties;

lai veselīgi ēstu, mums ir vajadzīgi krietni zemnieki, ar kuriem var ik rītu vai reizi nedēļā sasveicināties un apmainīties ar dabas vērojumiem un politiskajiem jaunumiem. Mums vispār vajadzīgi labi, gudri cilvēki apkārt, ar kuriem var draudzēties, dalīties domās un sava darba augļos. Mēs maksājam viens otram par saņemtajām precēm un pakalpojumiem tik daudz, cik nepieciešams, lai darbs varētu turpināties – līdz ar pateicības vārdiem un smaidiem. Kāda pārvalde mums vēl ir vajadzīga? Tie ir daži piemēri, bet principā tā jābūt organizētai visai dzīvei, un tas ir viscaur iespējams jau šodien, ja vien mēs atvērsim acis un ieraudzīsim, ka visi šķēršļi ceļā uz šādu dzīvi ir tikai un vienīgi mūsu pašu prātā. Un, patiesi, pēdējā laikā tādu cilvēku pasaulē kļūst arvien vairāk, tā jau ir pamatīga kustība. Tāda briest arī Latvijā. Mums atliek tikai tai iekšēji pievienoties, lai reiz par to pārlicinātos.

Tātad ticis ievēlēts par tautas prezidentu, biju nedaudz samulsis, bet tad sapratu, ka, lai arī viss notika sapnī, tomēr tas ir daudz reālāks notikums kā tas, ko pašlaik mēs redzam notiekam tā saucamajā „reālajā dzīvē”.

Ar to gribu nobeigt šo savu pirmo un pēdējo prezidenta runu, vienlaicīgi daloties ar katru no jums visās savās pilnvarās un tiesībās pārvaldīt savu un mūsu kopīgo dzīvi pēc saviem labākajiem, gudrākajiem un godīgākajiem ieskatiem. Dievs stāv mums visiem klāt.

J.D.

P.S. Es apzinos, ka manā runā palika neskarti vēl daudzi jautājumi, tādēļ piedāvāju sarīkot sava veida konferenci *online* vai klātienē, kuras gaitā mēs varam kopīgiem spēkiem mēģināt novērst šo trūkumu.

Lai arī lūgti visi, kam ir ko teikt vai jautāt: j.dobrovolska@gmail.com

SARUNA

Aleks D., marketinga eksperts: Tas ir interesanti; domāju, ka daudzi cilvēki var uztvert to kā viscaur vēlamu, lai arī diezgan utopisku projektu, bet pēc jūsu runas nav skaidrs, kas notiks pārejas posmā no vienas formācijas pie citas. Var iedomāties, ka iestāsies vēl lielāks haoss, nekā pašlaik.

T.P.: Kas attiecas uz utopiju, man nāk prātā vienas vācu audzinātājas atbilde uz manu jautājumu, kā var zināt, ka kustība par izglītības brīvību pastāv reāli, nevis tikai atsevišķu cilvēku un alternatīvo mēdiju utopiskajos sapņos? Viņa atbildēja ļoti vienkārši: „Es zinu, ka tā reāli pastāv, tādēļ, ka pati tai piederu.”

Par haosu: Haoss neizbēgami pastiprināsies, ja nekas netiks darīts, lai sakārtotu dzīvi, bet sakārtot to ar ārējiem pasākumiem var tikai ārēji. Ja cilvēkos iekšā paliks haoss, tad šī ārējā kārtība agri vai vēlu degs, sprāgs, bruks vai vēl kādā veidā izrādīs savu trauslumu. Tā īsti sakārtot dzīvi var tikai katrs pats – sevī un savā apkārtnē. Skaidrs, ka visi cilvēki nekad nepamodīsies reizē; daudzi vēl ilgi cerēs uz ārējo varu, mēģinās to humanizēt, piedalīsies vēlēšanās un tādejādi turpinās liet ūdeni uz tās dzirnavām, bet tas arī ir labi, jo labām pārmaiņām vajadzīgs laiks. Tās var notikt tikai pakāpeniski, kā taurenis klusi, bet noteikti, briest kāpura kūniņā. Tai mērā, kādā atsevišķi cilvēki un cilvēku grupas pārņems iniciatīvu pār savu dzīvi, ārējā vara pamazām zaudēs savu nozīmi, jo tā balstās tikai mūsu lētticībā un

pasivitātē. Pašnoteikšanās kustībai augot, tā piesaistīs arvien vairāk cilvēku, kamēr kļūs pašsaprotama lieta.

Jānis L., aktieris, režisors: Ideja ir laba un man pieņemama. Bet!!!! Ir ļoti daudzi „bet”. Mūsdienu globalizācijas laikmetā tā praktiski, man šķiet, nav realizējama, jo pār visu pasauli valda daži simti miljardieru un tie nosaka toni, kā visam ir jānotiek, un tiem ir gluži vienalga, kas tādā Latvijā notiek, galvenais, lai netiktu pārkāpti viņu nospraustie mērķi. To varbūt varētu realizēt kādā atsevišķā pilsētā, ja tādu atrastu.

T.P.: Paldies, ka Jums tas ir pieņemami. Tas ir galvenais. Tagad par „bet”. Globalizācija tik destruktīva ir tikai tādēļ, ka cilvēki neapvienojas konstruktīvi, pēc kooperācijas principa. Kamēr mēs plēšamies savā starpā, mēs tiekam ar varu apvienoti, un spēks paliek ārējās varas pusē. Ja mēs sāksim brīvprātīgi kooperēties, spēks būs mūsu pusē, un nekāda globalizācija nevarēs mums kaitēt. To var salīdzināt ar nekoptu zemes gabalu, uz kura drīz vien savairojas nezāles, bet, tikko tas tiek aprūpēts, nezāles atkāpjas, vai arī: kur klusē prāts, tur runā neprāts.

Un tad – globalizācija tiek virzīta no augšas caur „augšām”. Kooperācija var notikt tikai no apakšas caur „apakšām”. Šīs ir divas dažādas pasaules, kurām kopīgs ir tas, ka abas veicina pasaules attīstību(!), tikai katra savā veidā: viena izaicinot, otra - pieņemot izaicinājumu; viena ar draudiem un spaidiem, otra ar smaidu un atvērtu sirdi. Aiz katras stāv tās „Kungs”. Lielais noslēpums ir tas, ka „Neviens nevar kalpot abiem reizē”, citiem vārdiem: gan trīcēt bailēs, gan smaidīt. Svarīgi ir izdarīt skaidru izvēli, un, ja esam to izdarījuši par labu smaidam, otrā pasaule zaudē pār mums jebkādu varu. Un tas ir tikpat droši kā ik rīta saullēkts. Tad atliek tikai saprast, ko mēs paši īsti gribam, un - uz priekšu.

E. R., uzņēmējs: Runu izlasīju, nav ko īsti komentēt, kopumā viss skaidrs un piekrītu.

Katrā ziņā esmu pārliecināts, ka vislielākā utopija ir domāt un cerēt ka situācija uzlabosies, pašiem neko nedarot un gaidot, ka kāds to visu reiz sakārtos. Kādi vēl satricinājumi vajadzīgi, lai cilvēki beidzot atjēgtos un saskatītu acīm redzamo? Haoss neizbēgami iestāsies, ja tā turpinās un paši neradīsim alternatīvu, lai neiestātos Haoss, bet pakāpeniska pāreja.

Varu tikai piebilst, ka jau sen smaidu un darbojos. :) Ja kas, laipni lūdzu - www.sieksta.lv

Guna B., māksliniece-dizainere: Domāju, ka tā ir interesanta tēma par kuru var strīdēties, turklāt mūžīgi. Piemēram, ko tas dos, ja cilvēkiem pēkšņi uzkraus mūžīgu atbildību, iedos visu, ko viņi var vēlēties, un pateiks: "Esi brīvs, dari ko gribi"?

T.P.: Kurš taisās kādam kaut ko uzkraut vai dot? Tas tieši tika darīts līdz šim. Šeit runa ir par to, ka katrs drīkst un var uzņemties tikai tik daudz atbildības, cik reāli var panest. Un tas ir tikai tas, ko viņš līdz galam saprot, pārvalda vai pats ar savām rokām izdara. Un brīvību jau nu

definitīvi neviens nevienam nevar ļaut vai neļaut. Ja cilvēks tai ir nobriedis, viņš vienkārši ir brīvs.

G. B.: Piemērs: ja es eju pa mežu un jūtu atbildību par katru kukaini, tad labāk man mežā nerādīties.

T.P.: Tu nevari atbildēt par kukaini kā tādu, jo tas nav tevis radīts; tu vari atbildēt tikai par to, lai ar savām rokām viņam nekaitētu.

G.B.: ... arī ķirurgam drebēs roka turot skalpeli (ja nu kas)?

T.P.: Un ja viņam ir valsts diploms, tad var nebaidīties, ja kas? Un kam es kā pacients varu drošāk uzticēties – tam, kurš droši griež, jo ne par ko neatbild, vai tam, kurš ar bijību ķeras pie darba, jo apzinās savu atbildību par manu dzīvību un veselību?

G.B.: Savā ziņā par visu tomēr ir atbildīga valsts - gan par upuriem, gan par kārtību, jo cilvēks reti var samaksāt par sevis nodarīto kaitējumu.

T.P.: Kas ir valsts? Ja runā par valsts naudu, tad tā ir mūsu nodokļu nauda. Tā kā mēs maksājam par citu kļūdām un neļūdzībām piespiedkārtā un anonīmi, barojot turklāt visu milzīgo starpnieku armiju. Tādēļ kļūdas un neļūdzības mierīgi var turpināties. Turpretī, ja mēs maksātu konkrētiem cilvēkiem pēc saviem ieskatiem par reālām precēm un pakalpojumiem, tad bez ienākumiem izrādītos tikai liekēži – sava veida dabiska atlase.

G.B.: Augstskolu diplomu un speciālistu sertifikāti tikai apliecina to faktu, ka cilvēks reiz ir apguvis noteiktu zināšanu komplektu, bet mums ir izvēle, kuru no tādiem izvēlēties kā speciālistu. Un valsts dod vismaz minimālu garantiju, ka šie cilvēki nav kaut kādi "brīnumdari" par kuru "darbiem" mums visiem jāmaksā.

T.P.: Zināšanas var iegūt visdažādākajos ceļos, turklāt daudz dziļākas, plašākas un praktiskākas, nekā oficiālās valsts mācību iestādēs. Diploms kā garantija ir tīrā ilūzija. Tas neizsaka itin neko konkrētu, kā arī visas licences, sertifikāti un apliecības. Šai ziņā viens brīnumdaris, par kura kompetenci un spējām liecina viņa izārstētie cilvēki, ir kas daudz konkrētāks. Šarlatānu pietiek gan starp diplomātiem, gan nediplomātiem dziedniekiem.